

Oversiktsliste delområdene: Moland, Tromøy, Sentrum, Hisøy, Øyestad

MOLAND

Navn	Gbnr	Beliggenhet	Litt historie – type anlegg	Vurderinger mht bevaring
Frednes, 1863	24/15	Ved Longum-vannet	Nåv. anlegg i sveitserstil ble bygd som landsted for Georg Ludvig Holders (1797-1865) i 1863. Hageanlegg, forpakterbolig, badehus og lysthus. Fjøs og stall oppført ca 1870. Seinere eiere var Julius M. Smith (1825-1905) og Alice Thommesen.	Spesielt flott hageanlegg som er godt bevart i privat eie. Bygningsmessige elementer knyttet til hagen, samt brygger, murer og veger. Spesielt flotte trær, beskåret/kylla. Ligger rett ved Vestlandske hovedveg. Inngår i område 19.
Frivold/Skredderstø, oppr. ca 1860	24/210	Longum, sørvest for Sprøkilen	Bruk utskilt fra Ytre Longum ca 1830. Kjøpt 1850 av Peter L. Lund (1810-1892). Ca 1860 ombygd til nåv. utseende i sveitserstil. Hage med lindeallé, lindelysthus, blomsterbed og fontene. I skogen like ovenfor fantes tidligere flere dammer. Lund var kjent for å føre et selskabelig hus. Fra 1917 ble Arendal kommune eier, og brukt som bolig for vannverksbetjening fram til 1975. Kjøpt av Per og Lise Stabell, som restaurerte hagen på 1980-t.	Bevart i privat eie. Helhetlig preg på hus og hage, samt allé som fører til huset. Mange vakre hageelementer fortsatt, men en del plantebruk og andre detaljer forenklet på 1980-tallet.
Råna, oppr. 1700-t	38/20	Langs Langsæveien	Hans Ellefsen og Thomas Toft Doran hadde landsted på Råna på 1700-t. Nåværende bygn. skal være fra 1865.	Trerække ned mot Langsæ finnes bevart. Usikkert hva som ellers er bevart. Bør undersøkes nøyer mht terrassemurer mm.
Østre Tveite	19/3	Østre Tveite	Anlagt av Rummelhoff på slutten av 1700-t. Terrassemurer, større hageanlegg, dam og ridestier.	Være særlig oppmerksom på terrassemurer, (ride)stier, frukttrær.
Austre Moland prestegård	2/4	Ved Austre Moland kirke	Tydelig sammenheng mellom prestegården og kirka ved allé fra prestegården via kirkegården til kirka.	Alléen bevares.
<i>Områder i kommunedelplanen for bevaring vedtatt 2003</i>				
1. Eikeland			Gårdsbruk og kulturlandskap.	Gammelt, godt bevart gårdsmiljø med mange bygninger, omgitt landbruksområder. Kulturhistoriske kvaliteter knyttet til hagestrukturer er ikke spesielt undersøkt. Må vurderes i

				sammenheng med det helhetlige gårdsmiljøet, inkl steingjerder.
2. Boråskilen			Sammensatt bygningsmiljø med gårdsbruk og boliger, samt automatisk fredet bygdeborg.	Gammel struktur, uensartet bygningsmiljø mht alder og opprinnelse. Ikke undersøkt mht kulturhistoriske kvaliteter «mellom husene», inkl veger, murer, spesielle trær, hager osv.
3. Bota			Lite tettsted, bygningsmiljø ved sjøen. Fredet bygning Garpevold.	Gammel struktur med ulikt bygningsmiljø ved sjøen. Må ha særlig fokus på kulturhistoriske elementer utenomhus (veger, murer, terrasser, brygger, ev spesiell vegetasjon) omkring det freda huset Garpevold.
4. Staubø			Lite tettsted/uthavn med stort bygningsmiljø.	Veg/gatestruktur og kulturhistoriske kvaliteter mellom husene og ned mot sjøen må ha fokus.
5. Holmesund			Boliger – bygningsmiljø ved sjøen.	Mange boliger, vegstruktur, brygger og kulturhistoriske kvaliteter mellom husene.
6. Kilsund			Gammelt industrimiljø og boliger ved sjøen.	Fokus særlig mot veger, brygger, trapper og kulturhistoriske kvaliteter mellom husene og ned mot sjøen.
7. Sjøverstø			Boliger og småbruk i kulturlandskap.	Fokus må rettes mot helheten i landskap og ev særlige detaljer på kulturhistoriske kvaliteter mellom husene.
8. Brårvik/Brårvikkilen			Boliger og gårdsmiljø.	Vurdere kulturhistoriske kvaliteter mellom husene og helheten i landskapet.
9. Kalvesund			Boliger og gårdsmiljø. Festningsanlegget like ved.	Fokus på flott oppbygd veg, samt andre kulturhistoriske kvaliteter mellom husene.
10. Flosta			Kirkebygd med markant kirke og kirkegård og mange boliger i området ned mot sjøen.	Fokus på gammel vegstruktur, brygger og andre kulturhistoriske kvaliteter mellom husene. Spesielt markante/gamle kylla trær ved kirka/kirkegården.
11. Narestø			Uthavn/tettsted med mange boliger.	Spesielt bevaringsverdige strukturer mellom husene med veger, murer, samt brygger. Store kulturhistoriske kvaliteter knyttet til hager, stakitter. Mange detaljer som må ha fokus. Svært sårbart miljø.
12. Arnevik			Gårdsmiljø og boliger ved sjøen.	Fokus på helhet og landskap, samt vegstruktur og brygger, steingjerder mm. Ikke undersøkt mht andre kulturhistoriske kvaliteter mellom husene.
13. Strengereid			Gårdsmiljø, gammelt tingsted, boliger.	Fokus særlig på landskap og sammenheng mellom fredete bygninger og andre automatisk fredete kulturminner. Vegstruktur, tingstedet, ev hager, stakittverk og andre kulturhistoriske kvaliteter mellom husene, inkl steingjerder.

14. Sagene			Gammelt og spesielt sagbruksmiljø langs elva, samt boliger og bygningsmiljø.	Må ha fokus på særegne detaljer knytta til sagbruksmiljøet, sagstemmer, sagrenna, samt vegar, murer og andre bygningsmessige elementer.
15. Fløystad			Gårdsmiljø og kulturlandskap.	Helhetlige strukturer og landskap. Være oppmerksom på spesielle kulturhistoriske kvaliteter, slik som kylla trær og hager, steingjerder mm, men ikke undersøkt.
16. Våje - Lillevåje			Gårdsmiljø og kulturlandskap.	Helhetlig gårdsmiljø fra midten av 1800-tallet omgitt av åpne jorder. Fokus på helhet og landskap. Være oppmerksom på spesielle kulturhistoriske kvaliteter, slik som kylla trær og hager, steingjerder, mm. Ikke undersøkt.
17. Skjævestad			Gårdsmiljø og kulturlandskap.	Gammelt og særegent gårdsmiljø. Fokus på vegstruktur, steingjerder og helhet i landskapet. Ikke undersøkt, men være oppmerksom på gamle kulturhistoriske kvaliteter i vegetasjon og hage.
18. Ottersland			Gårdsmiljø og kulturlandskap.	Helhetlig gårdsmiljø omgitt av jorder. Gamle vegstrukturer og helhet i landskapet. Ikke undersøkt, men være oppmerksom på spesiell vegetasjon, kylla trær mm, samt hageelementer, brønner? steinsatte diker? og steingjerdet.
19. Frednes			Lystgård – bolig, samt del av Vestlandske hovedveg.	Se omtale ovenfor (lystgård). Omfatter samme område.
20. Eydehavn			Tettsted, mange boliger, gammelt tingsted, utskipingssted (Nes), arbeider- og funksjonærboliger knyttet til industrien.	Omfattende bygningsmiljø fra lang tidsperiode. Særegne kulturhistoriske kvaliteter mellom husene, vegar og andre elementer knyttet til ulike tidsperioder og stedets karakter må ha fokus, og må undersøkes nøyere.
21. Buøya			Funksjonærboliger knyttet til industrien på Eydehavn.	Spesielt helhet bygningsmiljø fra en begrensa periode 1913-1916. Må ha fokus på helhetlig forvaltning av vegar, brygger, terrasser, ev særegne trær i sammenheng med bygningsmiljøet og overordnede landskapskvaliteter. Må undersøkes nøyere mht kulturhistoriske detaljer. I stor grad offentlige områder utenom selve boligene.
22. Mørfjær			Gårdsmiljø – boliger, samt gammelt gruveområde.	Boligområde med tilknytningshistorie til gammel gruve drift, men også nyere bebyggelse. Fokus rettes mot gammel vegstruktur, ev andre kulturhistoriske kvaliteter mellom husene, hageanlegg og steingjerder.
23. Saltrød			Tettbebyggt sted med kirke og kirkegård, samt fredet bygning.	Noe uensartet bebyggelse fra lengre tidsperioder, inkludert fredet gård (Gunnar Knudsen) fra 1700-t, samt markant beliggenhet til Stokken kirke og kirkegård. Spesielt mange og fine beskårne trær langs vegen opp til kirka/kirkegården. Fokus på helhetlig miljø omkring kirka, samt andre

				kulturhistoriske kvaliteter knyttet til vegstruktur, brygger, og annet mellom husene.
24. Skibvik			Nær gammelt gruveområde i Neskilen, nå boliger.	Fokus særlig på vegstrukturer og kulturhistoriske kvaliteter mellom husene. Detaljer kan være viktige her.
25. Ytre Longum			Gårdsmiljø og kulturlandskap, beliggende langs Vestlandske hovedveg.	Gammel gårdsbebyggelse som ligger i et særlig vakkert landskap. Helhetlig forvaltning av sammenhengen mellom bygningsmiljøet, omkringliggende landskap og detaljer som finnes mellom husene. Ikke undersøkt nå, men være oppmerksom på kylla trær og annen særegen vegetasjon, også knyttet til hager og andre hageelementer, veier og steingjerder.

TROMØY

Soffienlund (1809)	205/2	Tromøy-sund	Anders Sørensen Dedekam bygde landstedet «Sophienlund» og kalte det opp etter sin kone Anna Sophie Carisius. Hagen er anlagt samtidig.	Bygninger, allé, hageanlegg med terrasser, trapper, brygger, veier, store trær, inkludert lindelysthus spesielt godt bevart. Graskledte jordterrasser. I privat eie, ligger åpent ut mot Tromøysund.
«Annaborg», seinere omdøpt til Roligheden (1793). Nytt hovedhus 1937.	205/242	Store Styrsvig	Joachim Ebbell og hans andre kone Anna Kirstine Oppen. Overtatt av Hans Ellefsen Dedekam og Dorothea Fürst i 1805.	Hovedbygningen brant i 1934. Ny bygning oppført 1936-37 på de gamle murene, men en etasje lavere. Terrasser/murer og alléen er fra det opprinnelige anlegget, og er intakt. Tvilstomt om alléen noen gang har gått helt til sjøen (annen tomtegrunn nærmest vannet). Terrenget er fjell/bratt. Alléen består vesentlig av lindetrær. Naturpark og veg over til Storeng.
Hove (oppr. 1600-t.) ombygd til lystgård/avlsgård 1729. Seinere ombygd 1850.	210/1	Hovekilen	Svært gammel bosetting og stor gård. Har vært kirkegods. I familien Aalholms eie fra 1736. I 1998 overtatt av Arendal kommune. På 1700-tallet var Hove gård et mønsterbruk. Mange nye plantearter og nyttevekster ble uteksperimentert med, bl.a en av de første beskrivelser av potetdyrking (1757).	I offentlig eie. Hovedbygning, allé med spesielt store trær, åpent landskap bevart. Mye av (detaljer i) hageanlegget er borte. Hove har hatt spesielle hagebruksvekster for lang tid tilbake. Bør derfor ha et særlig oppsyn om det finnes forvilla planter i nærheten. Alléen/de planta trærne er sannsynligvis fra midten av 1700-tallet, men har hatt ujevn pleie. Trærnes tilstand og potensial for livsforlengende tiltak bør straks undersøkes.
Pusnes (1751) – seinere kalt Helenes Minde. Ombygd 1852.	205/574	Tromøy-sund	Chr. Gregersen og hans andre kone: Helene Marg. Madsdatr. Niemann. Test. landstedet til Peder Thomassen, som oppkalte landstedet etter henne: Helens Minde.	Deler av hageanlegget ombygd. Inngår i område 35. Vei over til Styrsvika. Må ev. undersøkes.
Storeng (1750)	206/24	Færvikkilen, ned mot sjøen	Eid av en rekke byfogder i A. Nicolai Femmer, Niels Berg, Nicolai Henrik Jæger. I 1923 solgt til konsul Axel Chr. Rosenkrantz Smith.	Har karussdam i nærheten. Skal ha fått ballastjord, som har ført til at ei spesiell plante, kardeborre (<i>Dipsacus silvestris</i>), har holdt seg på Storeng. Stier, Usikker tilstand – må ev. undersøkes
Lofstad	203/2 ev 203/8	Lofstad	Johan Gustav Riedemann kjøpte gården i 1725, og brukte den som lyst- og avlsgård. Solgt til nåværende familie allerede i 1752. Planteskole omkring 1900. Et diplom forteller at planteskolen vant gullmedalje på denne tiden.	Inngår i område 29. Finnes fortsatt gamle trær og murer på eiendommen. I vegkrysset nedenfor huset er det mange spesielle trær som ant stammer fra tiden som planteskole. Særlig fokus på vegetasjon/trær og murer.
Vågsnes (oppr. 1750)	217/9-10,16	Tromøy-sund	Gården har tilhørt familien Rør.	Fredete bygninger. Inngår i område 30. Usikker tilstand – må ev. undersøkes. Mange detaljer skal være borte, men ant hovedform og struktur bevart.
Sandstø (oppr. 1770)	202/13 7 (tidl. 2/2?)	Mot Tromøysund	Hovedbygning i to etasjer fra 1770-tallet. Opprinnelig eier ukjent, men eies nå av etterkommere etter arkitekt Terje Torsteinsen.	Inngår i område 28. Store gråsteinsmurer i behold, høy terrasse med trapp midt på fasaden mot sjøen. Uklart hvordan hageanlegget i detalj er beholdt. TT skal ha laget en opptegning av huset/eiendommen i 1968, finnes på AAMA.

<i>Områder i kommunedelplanen for bevaring vedtatt 2003</i>				
26. Åmdalsøyra			Boliger.	Ensartet bebyggelse langs Østre Tromøyvei, bygd som arbeiderboliger til «Nitriden» 1912 – 1916. Fokus på forvaltning av kulturhistoriske kvaliteter, som ikke er bygninger, men som må sees i sammenheng med helhetlig miljø, slik som tidstypisk murstrukturer, trapper, brygger.
27. Skare			Boliger/småbruk/fiskebuer mot sjøen.	Småhusbebyggelsen omgitt av jordlapper, som avspeiler småbruk kombinert med fiske gjennom århundrer. Gamle strukturer, hvor bebyggelsen og mange detaljer i landskapet må sees i sammenheng. Svært sårbart for inngrep. Vegstruktuer, murer, steingjerer, brygger og vegetasjon må ha særlig fokus. Bør undersøkes nøyere.
28. Kongshavn - Sandnesøyra			Boliger, til dels omgitt av kulturlandskap, samt båtbuer mot sjøen.	Bebyggelse som spenner over en lang periode, uensartet. Må ha fokus på vegger, steingjerder, brygger, murer som kan avspeile til dels svært gamle strukturer. Vegetasjon og detaljer bør undersøkes nøye ved reguleringer/søknad om tiltak.
29. Lofstad			Gårdsbruk omgitt av mindre jorder og gammelt kulturlandskap.	Lofstad gård, som på 1700-tallet var eid av Riedemann, bør undersøkes mer detaljert mht hageanlegget og tilgrensende områder. Småskalalandskap som er sårbart for inngrep. Fokus må rettes mot kulturhistoriske kvaliteter mht vegger, murer, steingjerder, vegetasjon mm.
30. Vågsnes			Boliger, dels gårdsbruk som ligger omgitt av mindre jorder ned mot Tromøysund.	Fredet hovedbygning, som på slutten av 1700-tallet var eid av Røer. Hageanlegget bør undersøkes nøyere, og forvaltningen av bygninger og landskap må sees i sammenheng. Kulturhistoriske kvaliteter, slik som brygger, murer, steingjerder og vegetasjon må vies oppmerksomhet ved tiltak.
31. Alve			Boliger, småbruk og kulturminner knyttet til gruvedrift.	Kulturminner knyttet til gruvedriften på Gruveholmen og i Alvekilen på 1700- og 1800-tallet står sentralt. Gruvedriften ble slutt omkring 1850. Det gjelder bevaring av gruvene, som sådanne, men også vegger og andre synlige kulturminner i landskapet. Bygninger og andre elementer og strukturer mellom bygningene må sees i sammenheng, inkludert særegen vegetasjon.
32. Brekka - Bjelland			Boliger og gårdsbruk, omgitt av kulturlandskap, samt Tromøy kirke.	Middelalderkirke med kirkegård sammen med gårder som ligger markant på toppen av Raet. Enkelt bygninger er fra før 1650. Svært gamle vegstrukturer, steingjerder og andre kulturhistoriske kvaliteter mellom bygningene. Bør undersøkes mer detaljert og sikres i et helhetlig miljø.

33. Gjerstad			Gårdsbebyggelse omgitt av kulturlandskap.	Hageanlegg, vegetasjon, murer, vegger og steingjerder må vurderes i en helhetlig sammenheng med bygningsmiljøet.
34. Rævesand – Rægevig - Torjusholmen			Uthavn med omfattende bebyggelse. I dag mest boliger.	Stort og omfattende område med til dels svært gammel bebyggelse og strukturer. Brygger, trapper, vegger, murer, hageanlegg, inkl vegetasjon, bør undersøkes mer nøye. Rikholdig detaljer, sårbart for inngrep.
35. Brattekleiv - Pusnes			Dels bygningsmiljø knyttet til skipsverft og gammel industri, i dag mest boliger.	Omfattende område med levende bomiljø, samt fredet anlegg på Brattekleiv. Den oppbygde og smale Revesandveien er særegen, og av vesentlig betydning for miljøet. Mange kulturhistoriske kvaliteter knyttet til brygger, murer og mindre hageanlegg.
36. Skilsøy			Tidligere industri, nå mest boliger.	Gammel bebyggelse er særlig beliggende langs sjøen. Fokus på kulturhistoriske kvaliteter i brygger og oppbygde hager, inkludert stakittverk.
37. Gjessøya			Tidligere gårdsbruk, omgitt av mindre jorder. Brukes nå som fritidsbolig.	Gammelt kulturlandskap og mange kulturhistoriske kvaliteter i småskala landskap. Må ha fokus på steingjerder, brønn, steinsatte diker, oppbygde murer og brygger, samt vegetasjon. Bør undersøkes nøyere.
38. Merdø			Uthavn med omfattende bebyggelse. I dag fritidsboliger. Omfatter bare delvis Gravene.	Omfattende og rikholdig miljø. Svært mange kulturhistoriske kvaliteter mellom husene: hageanlegg, inkl stakittverk, vegetasjon, murer, trapper, brygger, vegger, samt steingjerder. Omkring det fredete anlegget Merdøgård er det åpne jorder, og steingjerde rundt frukthagen. Området er svært sårbart for inngrep, og detaljer i utenomhusmiljøet bør registreres og undersøkes. Området Gravene, som fra «uminnelige tider» har vært et gravsted for sjøfolk som døde om bord og for ilanddrevne lik, ligger delvis utenfor det avmerkede området, men bør forvaltes i sammenheng. Området brukes i dag til friluftsmål.

SENTRUM

Høgedal, 1770-årene	504/1	Høgedal	Landsted for kjøpmann og tobakksspinner Niels Willumsen (1726-1792). Mange terrassemurer, lindelysthus, fiskedam med sjeldne fiskearter. Datteren Marthe Nielsdatter og Isac Leth overtok Høgedal som landsted. Eier fra 1880 Arendal kommune. Hovedbyggn. brukt som epidemilaserett og seinere avlastningssted for sykehuset. Fra 1960 kirkeverge og bygartnerens kontor.	Omfattes av område 51. En særlig viktig beliggenhet nær kommunens hovedkirkegård, som i sin tid utgikk fra Høgedal. Store trær, allé og spesielt terrassemurene/trappeanlegg er svært gamle og har store dimensjoner. Må skjøttes med stor varsomhet. Tilstanden i dag noe usikker, krever nøyere undersøkelser.
Strømsbu gård, oppr. 1700-t, med seinere ombygginger, anlegg.	502/974	Strømsbo	Nicolai Chr. Juell (1723-1777) kjøpte gården i 1761, og bygde nye hus, anla hage og park. Peter Herlofsen (1777-1842) kjøpte eiendommen i 1804 og bygde om huset. Parken skal være anlagt ca 1812 av H.C. Pries.	Omfattes av område 50.
Langsæ gård	505/35-38	Langsæ	Opprinnelig gårdsbruk, kjøpt i 1780 av Hans Herlofsen (1729-1802). Brukt som landsted og for å skaffe byhusholdningen landbruksvarer. Hans Herlofsen (1805-1874) bygde nåværende sveitervilla i 1858 og brukte Langsæ til fast bolig. Seinere benyttet til husmorskole. Nå del av Aust-Agder museum og arkiv.	Omfattes av område 44, med unntak av Naturparken og den delen av parken som ligger på nedsiden av Parkveien. Langsæ gård var omfattende, men er nå betydelig fragmentert. Hage og park på Langsæ gård er nøyere undersøkt av botaniker Per Arvid Åsen i 2000. Forvaltningen av utearealer må forholde seg til anbefalinger og funn som er redegjort for i artikkelen i AAA. Her er beskrevet utviklingstrekk, stiler, plantebruk mm. Oppbygde rideveier i Naturparken er del av anlegget.
Nyli gård	507/2303	Nyli	Gård/plass kjøpt 1811 av Michael Høeg Westergaard (1766-1849). Det ble anlagt hage med utenlandske pryddplanter og roser. Våningshuset ble seinere ombygd i sveitserstil. Seinere drevet som gård med fast bosetting. Guttehjem etablert i 1925, og hovedbygningen påbygd. Fra 2004 i statens eie. Rester av hagen bevart.	I statlig eie. Forskriftsfredet. Hagen er inkludert. Uvisst hvor mye av hageanleggene som er bevart i detalj, men terrasser gjenfinnes, og større ubebygde område omkring. Må undersøkes nøyere før det gjøres nye tiltak.
Havstad gård fra sl. av 1700-t. / seinere kalt «Heimstavn»	508/70	Havstad	Alexander Chr. Møller (1762-1847) kjøpte gården i 1804 av E. Thomle. Hovedbyggn. skal være oppført på slutten av 1700-t. Brukt som fast bolig i 1840. Solgt i 1847 til Nicolai Stephansen og Anne Catrine Fabricius (1826-1892). Hennes foreldre flyttet til gården i 1858, og et parti i hagen, «Skriverhaven» er et minne fra sorenskriver Fabricius' tid. Hagen ble tegnet/anlagt av H.C. Pries, ca 1810/12. Oppteignelser om hagen/gården fra 1867, bl.a. med liste over planter, utsæd og	Omfattes av område 42. Svært godt bevart i privat eie. Terrasser, store trær, omfattende plantinger ned mot sjøen. Et sjeldent fint hageanlegg i dag, der også historien er kjent.

			krøtterhold. Nåv. eier er Egeberg. Schwach omtaler en storlått feiring av 17.mai i 1825 på Havstad.	
Lassens hage	501/ 238	Tyholmen	Hovedbygningen fra 1812. Betydelige hageanlegg.	Fredet. Hagen inngår i fredningen. Omfattes av område 47. Terrasser og store trær. Lindelysthus. De seinere åra gjengrodd – vegetasjon ukjent, hagen lite undersøkt.
Sørlandet sykehus	503/66 m.fl.	Klinkenberg	Den eldste sykehusbygningen fra 1920 er revet, men mange tilknyttede boliger, som nå huser avdelinger/institusjoner mm er bevart i området. Sentrale sykehusbygninger er av nyere dato.	De nyere sykehusbygningene med et lite område rundt er forskriftsfredet. Omfattes av område 46. Må vektlegge det tidstypiske ved uteanlegget.
«Rektors tre»	501/ 260	Tyholmen	Gammel hengealm som står i skolegården til gamle gymnaset. Kanskje/ant. plantet samtidig med at skolen sto ferdig, 1881. Etter så lang tid har treet nådd en anselig størrelse/bredde, og har en solitær beliggenhet.	Spesielt fin form og anselig alder/størrelse, samt god tilstand. Bevares som kulturminne, og trenger plass omkring. Omfattes av område 47.
Trær, murer og strukturer i sentrum, særlig Strandgata, Torvet, Batteriet	501/ 785	Midt i Sentrum	Beplantning med klipte lindetrær. Skulpturell virkning av gamle trær med store «knuter» på greinene etter mange års beskjæring. Torvets klassiske proporsjoner og avgrensing. Batteriet med oppstilte kanoner, murer mm.	Offentlig gategrunn. Omfattes av område 47.
Rørs gravsted	507/ 207	Heia mellom Ingeborgdalen og Solåsveien	Privat gravsted for familien Rør på Vollenes grunn. Etablert i 1860.	Grunnen er nå i offentlig eie. Et lite areal, oppbygd med mur og trapp, omgitt av støpejernsrekkverk. Omgitt av klipte lindetrær. Gruset flate – ei gravstøtte.
Friedheim, 1876	505/ 449	Nordøstre del av Langsæ	Landsted bygd i sveitserstil i 1876 for Jodochus Edmunds Schnurbusch (1829-1878). Også vaktmesterbolig og stall, samt hage, lysthus og badehus. I dag holder Steinerskolen til her. Ny bygning i hagens nordøstre del er nettopp oppført.	Hagens tilstand uviss. Store trær finnes. Bør undersøkes nøyere.
Krona (primo/medio?) 1800-tallet.	509/49	Østsida av Songekilen	Oppr. en stor eiendom under Songe gård. Thomas Brønlund (1760 – 1851) bygde landsted her, men det sto et eldre hus fra før. Familien Brønlund bodde på landstedet hele året mens de fikk seg nytt hus i Arendal etter brann.	Omfattes av område 40. Ikke nøyere undersøkt, men deler av hageanleggets struktur og stor vegetasjon synes å være bevart. I privat eie.
Bakkehus 1856	509/51	Østsida av Songekilen	Utskilt fra Krona. Bygd som landsted av Jacob Thue (1793-1875). Her sto tidligere et mindre hus, men dette ble påbygd med en etasje. Bryggerhuset fungerte som vaktmesterbolig. Anlagt terrasser og blomsterbed. Idyllisk bro over til holmen med båthus. Seinere eid av Aalholm.	Omfattes av område 40. Ikke nøyere undersøkt, men deler av hageanleggets struktur og stor vegetasjon synes å være bevart. I privat eie.

«Thorsens landsted» Ekely	502/ 242	Central- bakken	Sveitervilla med uthus og hage fra 1870-80. Bygd som landsted for Theodor Thorsen (f. 1836)	Omfattes av område 49. Bevart i privat eie. Har store trær og helhetlig hageanlegg, som er omgitt av stakittverk.
Elmenhorsts hage	501/ 231	Tyholmen	Terrassehage bak/som tilhører Teaterplassen 5.	I offentlig eie. Omfattes av område 47. Har vært lite vedlikeholdt – er til dels svært overgrodd. Mye syriner. Bør undersøkes nøyere.
Teaterplassen	501/ 216 + fl.	Tyholmen	Der det gamle komediehuset sto. Flere almetrær, noen anselig størrelse, men uvisst hvor gamle. Nåværende parkmessige utforming tegnet av ark. Bjørløw.	Inngår i område 47. De store trærne bør skjøttes.
<i>Områder i kommunedelplanen for bevaring vedtatt 2003</i>				
39. Krøgenes			Hovedsakelig boligbebyggelse, men også noe næring.	Til dels boliger til 1700-tallet og seinere boligbebyggelse. Fokus på kulturhistoriske elementer i uteområdene, særlig brygger, murer og trapper kan være svært gamle. Områdene er sårbare, og forvaltningen må være helhetlig mht landskaps- og terrengbehandling i detaljene.
40. Songe			Omfatter tett bebyggelse på begge sider av Songekilen, samt Songe gård. Nå i stor grad boligbebyggelse, men også noe næring.	Uensartet boligbebyggelse fra lengre tidsperiode. Deler av bebyggelsen kan være svært gammel, og uteområdene må derfor også vies oppmerksomhet. Områdene omkring Songe gård kan inneholde reminisenser av eldre strukturer. Omfatter også steinsettinger langs Songebekken. Lyststedene «Krona» og Bakkehus» på østsida av Songekilen inngår i området (se over).
41. Havstad			Nå i stor grad boliger og næring, tidligere industribebyggelse.	Området er dels endret, og har uensartet bebyggelse. Tidligere var det flere landsteder og større boliger med flotte hageanlegg. Disse er dels ombygde/revet, og området er i liten grad undersøkt. Fokus på reminisenser etter murer, brygger, terrasser og ev trær og vegetasjon.
42. Fluett			Hovedsakelig boligbebyggelse, men også eldre industri ved Havstad.	Variert boligbebyggelse fra lengre tidsspenn. Omfatter den særlig godt bevarte gården/landstedet «Heimstavn» (se over). Fokus på landskapsvirkninger, men også viktige detaljer mellom husene og ned mot sjøen, slik som kulturhistoriske elementer i vegstrukturer, murer, trapper og brygger. Vegetasjon ikke undersøkt.
43. Barbu - Barbudalen			Tettsted med hovedsakelig boligbebyggelse, men også næring, kirke og kirkegård, samt jernbanebygninger.	Omfattende og variert område, men bebyggelse fra flere århundrer, til dels svært gamle strukturer og bygningsmiljø. Industri i Barbudalen gjennom århundrer. Kirka og mye boligbebyggelse fra siste del av 1800-tallet. Hulveien er gammel innfartsveg fra øst. Fokus på overordnede strukturer, murer, trapper mm knyttet til boligene. Barbu kirke og kirkegård har mange terrasserte nivåer og flotte murer, også formell vegetasjon og trekker. Spesiell oppmerksomhet knyttet til jernbaneområdet med klippede trær og

				formelt anlegg. Også fokus på Barbuelva, murte elvekanter og stem, samt rester etter industrianlegg langs elva.
44. Håvet - Langsæ			Hovedsakelig boligbebyggelse, men også offentlige bygninger som Aust-Agder museet, inkl Langsæ gård, samt fengslet.	Småhusbebyggelse av varierende alder, til dels svært gamle bygninger som ligger langs den gamle hovedvegen til byen. Langsæ gård var landsted (se over), seinere husmorskole, nå del av museet. Rundt museet er det bevart del av parkområdet til Langsæ. Fokus på terrasser, murer og trapper knyttet til boligbebyggelsen og småhager, inkl stakittverk. Uteanlegg tilknyttet fengslet er ikke undersøkt, men kan inneholde kulturhistoriske elementer. Den eldste fengselsbygningen er fra 1862.
45. Nesheia			Hovedsakelig boliger, men også noe næring, samt «Batteriet» på Nesheia, forsamlingshus og videregående skole.	Variert bebyggelse fra en lengre tidsperiode. Fokus på terrasser, forstøtningsmurer, trapper mm til småhager. Juells kleiv var innfatsåre til byen fra øst, og har mye eldre bebyggelse med til dels finet oppbygde hager og murer. Formelle beplantninger og klypte trær ved «Batteriet» og offentlige bygninger.
46. Klinkenberg			Boliger og sykehusets omfattende bygningsmasse.	Omfatter boliger av ulik alder, samt gammel ferdselsvei «Fjellmannsveien». Sykehuset er fredet. Fokus på tidstypisk byggestil, inkl uteområder, vegetasjon, trapper, murer mm.
47. Tyholmen			Boliger, næringsbebyggelse, offentlige bygninger, kirker og signalbygg.	Omfatter svært gammel bebyggelse, hovedsakelig trehus. 7 bygninger fredet. Lassens hus og hage er fredet. Hagen må registreres i detalj – til dels overgrodd nå, men har mange kvaliteter og kulturhistoriske elementer, bl.a. et lindelysthus. Særlig fokus på Tyholmens gamle bebyggelse og «selvgrodde» gatestruktur. Snarveier, trapper, terrasser, brygger, småhager. Enkelte særegne beplantninger, slik som «Rektors tre» ved gamle gymnaset.
48. Sentrum			Boliger, næringsbebyggelse, offentlige bygninger, forsamlingshus og andre signalbygg.	Omfattende og variert bebyggelse og gatestruktur som spenner over flere århundrer. Ellers formelle trebeplantninger i gatene, Torvet, Teaterplassen mm. Fokus også på (rester etter) gammel gatebelegning, samt sidemurer i gjenfylt kanal.
49. Strømsbuveien – Skibberhei – Høyveien – Springvannsdammen			Omfattende boligbebyggelse med stort tidsspenn.	Gamle vegstrukturer, særlig fokus på Strømsbuveien med høye vegmurer. Ulik karakter på boligstrukturen – området ved Strømsbuveien/Centralgaten/Centralbakken har bymessig preg, mens områdene Høyveien og Springvannsdammen har åpent villapreg. Enkelte store, naturlige trær (furu, eik bl.a.) setter preg på vegetasjonen i sistnevnte område. Ellers fokus på tidstypiske detaljer mht murer, trapper og hager. «Thorsens landsted» i Centralbakken er omtalt over.
50. Kittelsbukt – Strømsbuneset - Ormeviga			Eldre boligbebyggelse, gård/landsted og industri.	Strømsbu gård har en fremtredende beliggenhet, og har fortsatt beholdt en betydelig park. Lang kontinuitet, mange kulturhistoriske elementer er knyttet til park og landskapet omkring: gamle og store trær og andre beplantninger, terrassemurer, trapper, høyt støpejernsgjerde.

				Langs Kittelsbukt og utover Strømsbuneset/Ormeviga er det mange eldre boliger med småhager, oppbygde terrasser, trapper, steinbrygger. Tette og til dels sårbare miljøer der detaljene må vies stort fokus. Flere større vegmurer må bevares.
51. Høgedal og Arendal kirkegård - Torbjørnsbu			Kirkegården og to landsteder/gårder. Hovedbygningen på Høgedal er fredet.	Landstedet Høgedal og Arendal kirkegård danner en helhet, landskapsmessig og ut fra den kulturhistoriske sammenhengen. I offentlig eie. Anlegget er svært omfattende, og i særklasse i nasjonal sammenheng. Mange og store terrassemurer preger formgivingen, samt flere spesielle alléer og mange store trær. Torbjørnsbu gård har svært gammel historie, men uvisst hva som finnes igjen av landskapsmessige kulturhistoriske elementer.

HISØY

Gimle (1805) Hovedbygning, seinere ombygd.	307/67	Langs Sandvikveien, mot Galtesund	Utgått fra Trommestad i 1665 – het da Kallevi. Morten Michael Kallevig (1772-1827) bygde ny hovedbygning i 1805, og endret navnet til Gimle. Ble da anlagt flott hage med trær, dammer, lysthus mm. Havepaviljong er omtalt av Schnitler i 1916, fredet, men finnes ikke lenger.	Inngår i område 53. Bevart i privat eie. Fokus på helhetlig forvaltning av bygningsmiljø og omkringliggende landskap, slik som veger, murer, brygge, hageanlegg og trær/allé. Bør undersøkes mer nøye. Oppbygd gangveg på vestsida av Sandvikveien til damanlegg og tidligere fredet lysthus må bevares.
Slåbervig Opprinnelig 1700-t/ tidlig 1800-t, seinere ombygd og hage/park endret til engelsk landskapsstil siste del av 1800-t.	306/1	Mot Galtesund	Christen Juell og Margrethe Ebbell. Deres sønn, Augustinus Ebbell Juell (1773-1850) anla landsted på Slåbervig og omskapte landskapet til en hage med frukttrær osv. Lystbatteri (kanoner). Fra 1866 familien Kløcker. Søren Munk Kløcker bygde ny hovedbygning i sveitserstil og anla park i engelsk landskapsstil.	Bygningene revet. Murer og andre strukturer står igjen, delvis restaurert. Fokus på å bevare mest mulig av opprinnelige strukturer. Vegetasjon bør undersøkes. Offentlig eie, brukes som friluftsområde.
Tangen Hovedbygning fra 1720. Reperbane 1741.	303/128 m.fl.	Tangen	Helene Sophie Budde og Ole Abrahamsen Falch 1737. Fra 1769 Augustinus Ebbell, fra 1795 sønnen Ole Abraham Falck Ebbell (1775-1820) og kone Catharina Elisabeth Dedekam. Fra 1826, deres sønn Ole Falck Ebbell. Emil Kallevig (1807-1889) kjøpte eiendommen i 1851. Han utviklet parken, bl.a. med sjeldne trær. Sønnen Morten Michael Kallevig overtok. Privat gravsted for familiene Falck Ebbell, Dedekam og Harboe 1815.	Inngår delvis i område 56. Tangen allé er fredet, offentlig veg med store allétrær. 600m allé. Reperbanen fjernet. Det gamle bygningsmiljøet og hageanlegget omkring er delvis intakt. Fokus på å bevare og skjøtte trærne i alléen, samt gravstedet og hageanlegget. Forvaltningen av området må se på mest mulig bevaring av helhetlig sammenheng.
Gravstedet Ebbell/Falck/Dedekam	303/1	Tangen, mot Hølen	Må sees i sammenheng med Tangen gård, beliggenhet og kontekst. Gravminner m/inngjerding (av støpejern?) intakt.	Privat gravsted fredet. Ligger ut mot Hølen. Restaurert og vedlikeholdt. I offentlig eie. Inngår <u>ikke</u> i område 56.
Kokkeplassen/Marielund Hovedbygning fra ca 1790	305/108	Hølen	Peter G. Ussing og Anne Marie Hiis. Eiendommen solgt til Christopher Fürst i 1797. Niels Christoffer Bakke kjøpte det i 1889. Etter siste verdenskrig ble det bygd psykiatrisk institusjon på eiendommen. Stor park og hage. Privat gravsted for familien Fürst 1800.	Hovedbygning, allé, bryggeanlegg, murer, veier og hagestrukturer fortsatt intakt. Privat gravsted fjernet, trapper bevart, sti og allé over til His kirke bevart. Naturpark. Fokus på bevaring av detaljer og rammene rundt hovedbygningen. Vegetasjonen bør undersøkes.
Heimarnæs 1870-t. Hovedbygning fra 1957.	304/3	Nordvest for Flødevigen	Chr. Th. Boe kjøpte eiendommen i 1871/1877. Boe kjøpte seinere gården Løvold, der mange av landstedene har gått ut fra. Sveitservilla brant i 1886. Ny oppført året etter. Denne revet i 1957, ny oppført. Parken skal fortsatt ha beholdt de opprinnelige trekkene. Stor hage, mønsterbruk med grønnsaker og blomster. Gangveier, utsiktsplass med kanoner, lysthus, kjelebane og vannliljedam.	Omfattende hageanlegg med store trær, åpne flater, mange hagestrukturer. Naturpark. I privat eie, og synes godt vedlikeholdt og intakt. Bør undersøkes mer detaljert, særlig mht vegetasjon. Fokus på bevaring av helhetlig landskap, samt trær og vegetasjon, oppbygde veger/terrasser mm. «Boes utsikt» ligger fortsatt som en flott utsiktsplass mot sør. Sti/turvei, privat eiet, men fri ferdsel.

Løvli , ca 1860-/70-tallet	304/99	Nordvest for Flødevigen	Konsul Samuel Eyde (1819-1902) kjøpte eiendommen tidlig 1860-tallet, bygde ny hovedbygning og anla hage med frukttrær, prydbusker, blomsterbed, dammer, lysthus og kjeglebane.	
Thorshaug , nåv. bygning og hage fra 1880.	304/10	Nordvest for Flødevigen	Opprinnelig John Mathiesen, solgt i 1876 til Jens T. Thommesen. Ny sveitservilla oppført i 1880. Anla stor hage med grusganger, spesielle trær, blomsterbed, frukthage, damanlegg med vannliljer og kjeglebane.	Omfattende hageanlegg som synes godt bevart i privat eie. Bør undersøkes mer detaljert, særlig mht vegetasjon og tilstanden til hageelementer som ligger lenger borte fra selve bygningsmiljøet. Naturpark. Fokus på bevaring av helhetlig landskap, samt trær og vegetasjon, oppbygde veger/terrasser mm. Hageplan fra 1942 finnes.
Havsja	304/22	Sørøst for Thorshaug	Landsted bygd av sønnen, Thor Thommesen. Anlagt av gartner Ivar Stæger Holst, ant. tidlig 1900-tallet.	Omtalt av M. Bruun (s 317), særlig kjent for rhododendron og frodige bartreplantninger. Synes å være godt bevart i privat eie, men bør undersøkes mht detaljer. Fokus på bevaring av helhetlig landskap, samt trær og vegetasjon, oppbygde veger/terrasser mm. Hageplan fra 1942 finnes.
Utnes . Oppført 1905	304/111	Sørvest, ligger ved sjøen	Oppført som landsted for Prebensen. Omfattende symmetrisk hagestruktur med oppbygde terrasser og trapper mot sjøen. Store trær og spesielt vakkert inngangsparti.	Privat eie. Hovedbygning, terrasser og trappeanlegg og øvrige hagestrukturer fortsatt intakt.
Fagerheim , hovedbygning fra 1883	305/54 + barnehagen 305/1117	Ved Hisøy kirke	Didrik Herlofsen (1837-1924) bygde i 1883 sveitservilla med lindeallé, praktfulle hager og parker med stier, lysthus, hagepaviljonger, damanlegg, kjeglebaner og private gravsteder. Mads Henrik Smith og Anne Sofie Geelmuyden bosatte seg på landstedet Fagerheim i 1906. Julius Smith (?)	Hovedbygning revet. Der er nå bygd barnehagen. Rundt barnehagen finnes store trær fra hagen. Alleén består, er «His allé». Fokus på bevaring av alléen.
<i>Områder i kommunedelplanen for bevaring vedtatt 2003</i>				
52. Sandvika			Uthavn – tett struktur med boliger, derav en bolig fredet. Sandvikodden fyr fredet.	Svært gammelt og sårbart område med mange kulturhistoriske kvaliteter mellom husene. Fokus på vegstruktur, brygger, murer. Kan finnes særegen vegetasjon, men ikke undersøkt.
53. Gullsmedenga – Kolbjørnsvik - Helsviga			Tett bebyggd og omfattende område med hovedsakelig boliger, men også handel. Fra gammelt av industri, verft, kran, god havn. Omfatter også Gimle gård.	Omfatter ca. 350 SEFRAX-registrerte bygninger. Fokus på kulturhistoriske kvaliteter mellom husene, slik som småhager, murer, klipte trær, spesiell vegetasjon, terrasser, stakittverk, brygger, veger. Til dels svært gamle strukturer, men uensartet. Tette, sårbare miljø. Gimle gård er omtalt ovenfor (lystgård).

54. Strømmen (Biestø, Gårdalen, Hisøystrømmen)			Hovedsakelig boliger, samt noe handel og industri.	Omfattende område. Fokus på kulturhistoriske kvaliteter mellom husene, slik som småhager, murer, klipte trær, spesiell vegetasjon, terrasser, stakittverk, brygger, veger.
55. His – Flødeviga			Omfatter Hisøy kirke og kirkegård, boliger, lystgårder og gårdsmiljø.	Fokus på sammenhengen mellom bygningsmiljø, hager og omkringliggende landskap. En rekke kulturhistoriske kvaliteter knyttet til helheten i landskapet, inkludert vegetasjon, terrasser, steingjerder, brygger og vegstrukturer. Omgivelsene omkring Hisøy kirke og kirkegård har flotte klipte trær og murer. Området har en særlig stor konsentrasjon av lystgårder, som synes godt bevart i privat eie. Se mer detaljert ovenfor om Heimarnes, Løvli og Thorshaug. Den eldste bygningen på forskningsstasjonen i Flødeviga er fredet 2018.
56. Tangen			Omfatter Tangen gård og deler av Tangen allé, samt deler av tidligere industriområde øst for alléen.	Omfatter ikke det private fredete gravstedet og hele alléen. Fokus på sammenhengen i landskapet og kulturhistoriske deler, slik som hele alléen og gravstedet ved Hølen. Alléen er 600 m lang og har spesielt store og gamle trær, og står i en nasjonal særstilling. Se mer detaljert ovenfor om Tangen gård.
57. Havsøya			Uthavn, tett bebyggd med boliger, fra tidligere losmiljø.	Omfatter et lite bygningsmiljø, som er svært gammelt, og synes svært uendret. Fokus på kulturhistoriske kvaliteter mellom husene, særlig brygger, murer, trapper, terrasser. Småhager og vegetasjon bør undersøkes nøyere.
58. Store og lille Torungen			Omfatter de to øyene med fyrtårn og andre bygninger, som er fredete.	Godt bevart og offentlig tilgjengelige øyer. Beskyttet mot inngrep gjennom Raet nasjonalpark. Fokus på kulturhistoriske detaljer i brygger, murer, trapper, steingjerder, vegetasjon mm.

ØYESTAD

Frilund. Hovedbygning fra 1864.	433/4	Bie, Øyestad	Landstedet anlagt av Anders Dedekam Geelmuyden (1832-1912) og kone Anne Sophie Dedekam. Gården Bie eid av far til Anne Sophie D., Søren Andersen Dedekam, som også eide Langsæ. Solgt til Harald Roscher i 1894.	Bevart i privat eie. Fokus på store trær og kulturhistoriske kvaliteter i hageanlegget, veger, murer mm. Ligger fint i landskapet.
Skovlyst, Langevoll, 1880/-90-tallet.	428/63	Nedenes	Johan Hanssen (1821 – 1889) kjøpte flere bruk på Nedenes i 1870-årene og slo dem sammen omkring 1890. Bygde landstedet Skovlyst i sveitserstil og anla park med bl.a. rideveier og steinmurer langs Nidelva. Hadde gartnere og forpaktere til å ta seg av eiendommen.	Spesielt omfattende murer og bryggeanlegg langs Nidelva. Naturpark. Hageanlegget for øvrig er usikker tilstand – må ev. undersøkes.
Hammersholmen, 1870-tallet. Ny hovedbygning etter 1935.	431/10	Store Willumsholmen, ved Vippa bru/ Skarpnes	Joseph Hammer (f. 1830) kjøpte landstedet Holmen i 1874, rev de gamle husene og bygde ny stor sommervilla i sveitserstil. Seinere eiere (etter 1932) innredet villaen til hotell og anla uterestaurant. Bygningen brant i 1935, og det ble bygd nytt hus på samme sted.	Dagens tilstand uviss, men bør undersøkes nøyer.
Elvely, siste del av 1800-t.	430/19	Rød, Øyestad	Landsted anlagt av Julius Stephansen (f. 1818) i sveitserstil. Seinere eid av Jens Lassen.	Opplysninger om hageanlegget lite kjent, men bør undersøkes nøyer. Godt vedlikeholdt i privat eie. Fokus på murer/bryggeanlegg langs Nidelva + terrassemurer, bed og trær.
<i>Områder i kommunedelplanen for bevaring vedtatt 2003</i>				
59. Skarpnestangen			Tidl. teglsteinsproduksjon, samt boliger.	Svært gammelt bygningsmiljø. Fokus på kulturhistoriske kvaliteter mellom husene og vegstrukturer, murer og brygger. Bør undersøkes mer.
60. Røed - Natvig			Gårdsbruk og boliger.	Spesielt hageanlegg omkring Vestre Natvig, men er usikker mht tilstand og hva som er bevart. Bør undersøkes mer.
61. Munkestø – Bomsholmen - Sandstø			Boliger, bryggeanlegg, veg.	Fortøyningsringer, bryggeanlegg. For øvrig usikkert for mye som finnes av strukturer utenomhus.
62. Asdal			Gårdsbruk og boliger.	Helhetlige landskaphensyn er viktig. Kulturhistoriske kvaliteter knyttet til hage og spesielle trær, ev vegstrukturer og steingjerder bør undersøkes.

63. Haugerød – Vrengen - Bødkerbukt			Boliger.	Mange velstelte hager, murer/brygger, trær, veier mm. Svært gamle strukturer som bør bevares. Sårbart for endringer. Detaljer viktige.
64. Øyestad kirke og Øyestad gård			Kirke og tidligere prestegård.	Øyestad gård ligger spesielt åpent og vakkert til i landskapet. Allé langs vegen til kirka må bevares. Gårdsdam, hage, store trær og andre strukturer ved Øyestad gård bør undersøkes mer.
65. Rykene			Industrianlegg – kraftverk.	Fokus på kulturminner som ikke er bygninger knyttet til industrien og kraftstasjonen, samt at det kan finnes enkelt særegne trær og andre kulturhistoriske kvaliteter mellom husene.
66. Rise stasjon			Stasjonsbygninger og stasjonsområde.	Deler av bygningsmiljøet og stasjonsområdet er fredet. Fokus på pleie av trær, murer og andre strukturer.